

ارزیابی درونی گروه بهداشت عمومی دانشکده بهداشت دانشگاه علوم پزشکی سمنان

محمد رضا قانع پور (M.Sc)، سید حبیب... کواری (Ph.D)، بهراد پور محمدی (M.Sc)، ستاره همami* (M.Sc)
دانشگاه علوم پزشکی سمنان، دانشکده بهداشت دامغان، گروه بهداشت عمومی

چکیده

سابقه و هدف: ارزیابی درونی نقش مهمی در بهبود کیفیت یک سیستم آموزشی بازی می کند. هدف این مطالعه، انجام ارزیابی درونی گروه آموزشی بهداشت عمومی به منظور گام برداشتن در جهت ارتقا کیفیت آموزشی گروه بوده است.

مواد و روش ها: در این مطالعه توصیفی، که در سال های ۸۸-۱۳۸۷ انجام گرفت، کلیه اعضای هیات علمی و دانشجویان شاغل به تحصیل در رشته بهداشت عمومی شرکت نمودند. عوامل مورد ارزیابی، نه حوزه را در بر می گرفت که شامل حوزه های: رسالت و اهداف آموزشی، مدیریت و سازماندهی، برنامه های آموزشی، هیات علمی، دانشجویان، منابع آموزشی، پژوهش، سنجش و ارزشیابی، و دانش آموختگان بود. پرسش نامه ها توسط اعضای هیات علمی گروه تهیه گردید. بعد از گردآوری داده ها، یافته ها بر اساس مقیاس امتیاز بندی گورمن از رتبه غیر رضایت بخش تا بسیار قوی با دامنه امتیازی ۱ تا ۵ طبقه بندی گردید.

یافته ها: گروه در حوزه برنامه های آموزشی دارای رتبه قوی، در حوزه های رسالت و اهداف آموزشی، هیات علمی، و سنجش و ارزشیابی دارای رتبه خوب، در حوزه مدیریت و سازماندهی، دارای رتبه بیش از رضایت بخش، در حوزه دانشجویان دارای رتبه رضایت بخش، در حوزه های منابع آموزشی و فعالیت های پژوهشی دارای رتبه مرزی، و نهایتاً گروه در حوزه دانش آموختگان دارای رتبه غیر رضایت بخش بوده است.

نتیجه گیری: نتایج نشان داد که در کل گروه بهداشت عمومی با کسب میانگین امتیاز ۳/۱۹ در کلیه حوزه های مورد ارزیابی، در رتبه بیش از رضایت بخش قرار گرفته است. بنابر این اگرچه در بر آورد کلی، گروه در وضعیت قابل قبولی می باشد، اما برای ارتقای کیفیت آموزشی، به اصلاح نقاط ضعف خود در حوزه های دارای وضعیت غیر مطلوب نیاز دارد.

واژه های کلیدی: ارزیابی درونی، بهبود کیفیت، گروه بهداشت عمومی

مقدمه

بکارگیری تکنیک های نوین آموزشی، افزایش بهره وری مراکز آموزش عالی و در نهایت ارتقای کارایی و سطح علمی و عملی فارغ التحصیلان این مراکز، هدفی است که در تمامی کشورها با رویکردهای متفاوت دنبال می شود [۱] برای ارتقاء کیفیت هر واحد آموزشی و در جهت این که واحد مربوطه به

بهترین روش ها و اصول اداره شود، لازم است به طور مستمر مورد ارزیابی قرار گیرد. ارزیابی آموزشی عبارت است از فرآیند تعیین و فراهم آوردن داده های لازم برای قضاوت درباره موارد تصمیم گیری در نظام آموزشی به منظور بهبود فعالیت ها [۲].

کاربرد روش های ارزیابی در مطلوب کردن فعالیت های

طرح پژوهشی، ارزیابی درونی را به اجرا در آوردند. نتایج مثبت این طرح باعث شد که در سال‌های بعد ارزیابی درونی در همه دانشگاه‌های کشور مورد استقبال قرار گیرد. تجربه اولیه ارزیابی کیفیت در آموزش عالی ایران موفقیت‌آمیز بود و بر اساس آن الگوی بومی ارزیابی درونی فراهم شد [۶]. در تحقیق وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مشخص شد اجرای ارزیابی درونی محیطی را فراهم آورده که اعضای هیات علمی در شناسایی جنبه‌های عمده‌ای که می‌باید در توسعه بخش‌هایشان مورد نظر قرار گیرد، فعالانه شرکت کرده‌اند و به علاوه به تحلیل خط‌مشی‌های موجود و چگونگی بهبود کیفیت آن‌ها در آموزش پزشکی در سطح ملی نیز یاری رسانده‌اند [۷].

در همین راستا، گروه آموزشی بهداشت عمومی در دانشکده بهداشت دامغان نیز تلاش نمود تا با بهره‌گیری از منابع و دستورالعمل‌های موجود و استفاده از تجربیات سایر گروه‌ها در گذشته، طرح پژوهشی ارزیابی درونی این گروه آموزشی را با مشارکت تمامی اعضای خود و با متدولوژی قابل قبول به انجام برساند.

مواد و روش‌ها

مراحل اجرایی ارزیابی درونی در گروه بهداشت عمومی، شامل: آشنا کردن اعضای گروه با فرایند ارزیابی درونی، تشکیل کمیته یا شورای داخلی ارزیابی درونی در گروه، بازنگری اهداف و رسالت‌های گروه، تعیین حوزه‌های مورد ارزیابی، تعیین ملاک‌های مورد ارزیابی، تدوین و تصویب نشان‌گرها، تهیه ابزارهای گردآوری داده‌ها، تجزیه و تحلیل داده‌ها و ارائه گزارش نهایی بود.

برای آشنا نمودن اعضای هیات علمی گروه با فرایند ارزیابی درونی، در جلسات گروه با مسئولین و اعضای هیات علمی مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی دانشگاه، و نیز جلسات داخلی گروه، اهداف، روش کار، حیطه عمل و پیامدهای ارزیابی درونی، اطلاع‌رسانی و مورد بحث و تبادل نظر قرار گرفت. سپس با استفاده از دیدگاه سیستمی، ۹ حوزه

نظام آموزش عالی، از آن‌جا اهمیت دارد که آموزش عالی درصد قابل توجهی از جمعیت کشور را زیر پوشش قرار داده و هزینه‌های کلانی را نیز به اقتصاد کشور تحمیل می‌نماید و چنان‌چه نتواند به اهداف خود دست یابد، علاوه بر اتلاف هزینه‌ها، پیامدهای ناگواری را در اثر تربیت نیروی انسانی غیرماهر و غیر کارآمد در برخواهد داشت [۳]. ارزیابی آموزشی در نظام آموزش پزشکی نیز از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است چه این نظام باید نیروی انسانی کارآموده با کیفیت مطلوب را برای عرصه مراقبت‌های بهداشتی درمانی تربیت کند. ارزیابی بهترین وسیله و ابزاری است که با آن می‌توان ضمن به‌دست آوردن اطلاعات مربوط به هر واحد، به نقائص و کمبودهای احتمالی آن پی برد و برای رفع نقائص، برنامه‌ریزی مناسبی انجام داد [۲].

فرآیند ارزیابی به دو صورت درونی و برونی انجام می‌گیرد [۴]. ارزیابی درونی که به صورت به‌کارگیری شاغلین یک سازمان به عنوان ارزیابی‌کنندگان برنامه‌های آن سازمان تعریف می‌گردد، یک فعالیت پژوهشی کاربردی است که از توسعه و یادگیری در سازمان حمایت می‌نماید. از آن‌جا که این فرآیند تا حد زیادی مشارکتی و تعاملی می‌باشد، بنابراین مدیران و کارمندان را قادر می‌سازد تا تئوری و عمل‌کرد برنامه‌هایشان را بهتر درک کنند. ارزیابی درونی موجب کاهش اضطراب و ترس ناشی از ارزیابی بیرونی شده، انتخاب استراتژی‌های مناسب با شرایط هر سازمان را امکان‌پذیر می‌سازد و نتایج آن آسان‌تر از ارزیابی بیرونی پذیرفته می‌شود. هم‌چنین ارزیابی درونی می‌تواند اطلاعات حیاتی و مهمی را برای برنامه‌ریزی استراتژیک سازمان فراهم نماید.

از میان مدل‌های متعددی که برای ارزیابی درونی وجود دارد، ارزیابی درون‌گروهی، یک مدل رایج در سازمان‌های بزرگ است که دارای واحدهای جداگانه قابل ارزیابی (یا همان گروه‌ها) می‌باشند [۵].

اجرای اولین طرح ارزیابی درونی در گروه‌های آموزش پزشکی در سال ۱۳۷۶ آغاز شد. در این سال ۶ گروه آموزش پزشکی در دانشگاه‌های شهرهای تهران و کرمان به عنوان

دانشجوی دکترای تخصصی و یک نفر با مدرک کارشناسی ارشد می‌باشد و همگی در این پژوهش مشارکت داشتند. دانشجویان گروه بهداشت عمومی، در مقطع کاردانی و در دو گرایش بهداشت خانواده (ویژه خانم‌ها) و مبارزه با بیماری‌ها (ویژه آقایان) مشغول تحصیل هستند. در مطالعه حاضر تعداد ۵۴ نفر دانشجوی شاغل به تحصیل در سال اول و ۳۱ نفر دانشجوی سال آخر شرکت نمودند. پس از گردآوری داده‌ها و تجزیه و تحلیل آن‌ها، امتیاز حاصل از ارزش‌یابی هر معیار در حوزه‌های نه گانه مشخص شده و با استفاده از مقیاس امتیازبندی گورمن (جدول ۱)، به صورت میانگین عددی ۵-۰ و از رتبه غیر رضایت‌بخش تا رتبه بسیار قوی طبقه‌بندی شده و گزارش گردید.

جدول ۱. طبقه بندی گورمن

دامنه عددی (امتیاز کسب شده)	طبقه
۴/۵۱ - ۴/۹۹	بسیار قوی
۴/۰۱ - ۴/۴۹	قوی
۳/۶۱ - ۳/۹۹	خوب
۳/۰۱ - ۳/۵۹	بیش از رضایت بخش
۲/۵۱ - ۲/۹۹	رضایت بخش
۲/۰۱ - ۲/۴۹	مرزی
۰ - ۱/۹۹	غیر رضایت بخش

نتایج

الف- حوزه رسالت و اهداف آموزشی: در این حوزه که بر اساس ۵ ملاک مورد ارزیابی قرار گرفته است؛ امتیاز کل اکتسابی گروه ۳/۹۶ بوده که طبق طبقه‌بندی گورمن در رتبه خوب قرار گرفته است.

ب- حوزه مدیریت و سازمان‌دهی: در این حوزه که بر اساس ۱۷ ملاک مورد ارزیابی قرار گرفته است، ۷ ملاک مبین ارزیابی وضعیت مدیر گروه و ۱۰ ملاک دیگر مرتبط با برنامه‌ها و سازمان‌دهی گروه می‌باشد. امتیاز اکتسابی در بخش وضعیت مدیر گروه ۳/۷۵ (رتبه خوب) و در بخش برنامه‌ها و سازمان‌دهی گروه، ۳/۱ (رده بیش از رضایت‌بخش) بوده

که مهم‌ترین عناصر درون‌داد، فرایند و برون‌داد را در برداشتند، به‌عنوان مؤلفه‌ها یا حوزه‌های مورد ارزیابی تعیین گشتند. این حوزه‌های نه گانه شامل موارد ذیل بود: حوزه رسالت و اهداف آموزشی، حوزه مدیریت و سازمان‌دهی، حوزه برنامه‌های آموزشی، حوزه اعضای هیات علمی، حوزه دانشجویان، حوزه منابع آموزشی، حوزه پژوهش، حوزه سنجش و ارزش‌یابی و حوزه دانش‌آموختگان. پس از تعیین حوزه‌ها، با بررسی منابع و تحقیقات قبلی در این خصوص و با تصمیم‌گیری اعضای شورای ارزیابی درونی گروه، در مجموع ۱۶۸ ملاک ارزیابی در حوزه‌های نه گانه مشخص گردید. به‌عنوان مثال، در حوزه ارزیابی رسالت و اهداف آموزشی، ملاک‌های ارزیابی شامل: وجود طرح درس در دروس پایه و تخصصی گروه، میزان مشارکت اعضای گروه در تدوین اهداف آموزشی، میزان آگاهی اعضای گروه از اهداف رسالت‌های آموزشی، و میزان بازنگری رسالت‌ها و اهداف آموزشی در گروه بود. ویژگی‌های مطلوب برای هر یک از ملاک‌های ارزیابی حوزه‌ها نیز توسط اجماع نظرات اعضای گروه تعیین گردید. سپس بر اساس حوزه‌ها، ملاک‌ها و ویژگی‌های مطلوب تعریف شده، چک‌لیست‌ها و پرسش‌نامه‌های محقق ساخته‌ای برای گردآوری داده‌ها تهیه گردید. در پرسش‌نامه‌های تهیه شده، از مقیاس لیکرت با درجه‌بندی ۵-۱ برای نمره‌دهی به ملاک‌های ارزیابی حوزه‌ها استفاده شد.

پرسش‌نامه‌ها پس از تکثیر، بر حسب محتوای آن جهت تکمیل شدن در اختیار اعضای هیات علمی یا دانشجویان گروه قرار گرفت. پرسش‌نامه‌های کلیه حوزه‌ها توسط اعضای هیات علمی گروه تکمیل گردید. پرسش‌نامه حوزه‌های دانشجویان، منابع آموزشی، و سنجش و ارزش‌یابی توسط دانشجویان نیز تکمیل شد. برای جمع‌آوری داده‌ها در حوزه دانش‌آموختگان، از ارسال فرم‌های پستی برای دانش‌آموختگان سالیان گذشته نیز استفاده گردید. در گروه بهداشت عمومی، ۴ نفر عضو هیات علمی فعالیت دارند که شامل یک نفر با مدرک تحصیلی دکترای تخصصی، دو نفر

جدول ۲. نتایج ارزیابی حوزه منابع آموزشی

رتبه اکتسابی	میانگین امتیاز اکتسابی	حیطه مورد ارزیابی
بیش از رضایت بخش	۳,۳۳	وضعیت کلاسهای درس
مرزی	۲,۴۸	وضعیت آزمایشگاه
بیش از رضایت بخش	۳,۴۰	وضعیت اتاق مهارت آموزی بالینی
غیر رضایت بخش	۱,۶۹	وضعیت کتابخانه
بیش از رضایت بخش	۳,۰۵	وضعیت واحد سمعی و بصری
مرزی	۲,۴۹	کل حوزه منابع آموزشی

جدول ۳. نتایج ارزیابی کل حوزه های نه گانه

رتبه اکتسابی	میانگین امتیاز اکتسابی	حوزه های مورد ارزشیابی
خوب	۳/۹۶	رسالت و اهداف آموزشی
بیش از رضایت بخش	۳/۳۷	مدیریت و سازماندهی
قوی	۴/۰۵	برنامه های آموزشی
خوب	۳/۸۱	هیأت علمی
رضایت بخش	۲/۹۱	دانشجویان
مرزی	۲/۴۹	منابع آموزشی
مرزی	۲/۲۱	پژوهشی
خوب	۳/۹۵	سنجش و ارزشیابی
غیر رضایت بخش	۱/۹۴	دانش آموختگان
بیش از رضایت بخش	۳/۱۹	میانگین وضعیت گروه در کل حوزه ها

ط - حوزه دانش آموختگان: نتایج ارزشیابی گروه بر اساس ۷ ملاک به کار رفته در این حوزه، میانگین امتیاز اکتسابی ۱/۹۴ را نشان داده و نتیجتاً طبق طبقه بندی گورمن، وضعیت گروه در این حوزه در رتبه غیر رضایت بخش قرار دارد.

در کل حوزه ها گروه با میانگین امتیاز اکتسابی ۳/۱۹ طبق طبقه بندی گورمن در رده بیش از رضایت بخش جای دارد.

است. میانگین امتیاز کلی گروه در این حوزه، ۳/۳۷ بوده که طبق طبقه بندی گورمن در رتبه بیش از رضایت بخش قرار می گیرد.

ج - حوزه برنامه های آموزشی: این حوزه در کل بر اساس ۸ ملاک مورد ارزیابی قرار گرفت که میانگین امتیاز اکتسابی گروه در آن ۴/۰۵ بود. بر اساس طبقه بندی گورمن، گروه در این حوزه در رتبه قوی قرار می گیرد.

د - حوزه هیات علمی: این حوزه با توجه به ۱۴ ملاک مورد ارزیابی قرار گرفت که معیار چهاردهم آن یعنی میزان رضایت اعضای هیات علمی از امکانات رفاهی و خدمات، خود از ۱۳ زیر ملاک دیگر تشکیل می شد. در کل حوزه هیات علمی، گروه با کسب میانگین امتیاز ۳/۸۱، طبق طبقه بندی گورمن در رده خوب جای گرفته است.

ه - حوزه دانشجویان: ارزشیابی این حوزه بر اساس ۱۴ ملاک انجام گرفت و گروه با میانگین امتیاز اکتسابی ۲/۹۱ در حوزه مذکور طبق طبقه بندی گورمن، در رتبه رضایت بخش قرار می گیرد.

و - حوزه منابع آموزشی: در این حوزه وضعیت منابع آموزشی گروه (شامل کلاس های درسی، آزمایشگاه، اتاق مهارت آموزی بالینی، کتابخانه، و تجهیزات سمعی بصری) از دیدگاه اعضای هیات علمی (با ۲۷ ملاک) و دانشجویان (با ۴۲ ملاک) به تفکیک مورد بررسی قرار گرفته است. میانگین کل امتیاز اکتسابی در این حوزه، ۲/۴۹ بوده و گروه طبق طبقه بندی گورمن در رتبه مرزی قرار می گیرد (جدول ۲).

ز - حوزه پژوهشی: در این حوزه که بر اساس ۱۲ ملاک مورد ارزشیابی قرار گرفته است، گروه با میانگین امتیاز اکتسابی ۲/۲۱ طبق طبقه بندی گورمن در رتبه مرزی جای دارد.

ح - حوزه سنجش و ارزشیابی: ۹ ملاک برای ارزشیابی گروه در این حوزه مورد استفاده قرار گرفته است و میانگین کل امتیاز اکتسابی توسط گروه ۳/۹۵ می باشد. بنابراین طبق طبقه بندی گورمن، گروه از لحاظ معیارهای این حوزه در رتبه خوب قرار می گیرد.

طرح درس‌های پایه، بازنگری اهداف آموزشی و تناسب محتوای آموزش دروس پایه با اهداف، و اجرای دقیق‌تر برنامه‌های آموزشی گروه است.

در مطالعه حاضر، گروه در ارزیابی حوزه هیات علمی، در سطح خوب قرار گرفته است. در این حوزه، در نتایج ارزیابی درونی گروه‌های آموزشی زنان و زایمان [۱۴] و بهداشت محیط [۱۵] دانشگاه نیز رتبه خوب کسب گردیده و گروه‌های گفتاردرمانی [۱۳] و داخلی [۱۲] نیز از لحاظ اعضای هیات علمی در سطح رضایت‌بخش قرار دارند؛ در حالی که گروه پرستاری کودکان دانشگاه از این نظر در سطح قوی قرار گرفته است [۱۷]. گروه شنوایی‌شناسی دانشگاه علوم پزشکی تهران نیز در این حوزه امتیاز ۴/۰۳ از ۵ را کسب نموده است که چنانچه با طبقه‌بندی گورمن سنجیده شود، رتبه قوی را در بر خواهد داشت [۱۸]. بنابراین گروه بهداشت عمومی در این حوزه وضعیت قابل قبولی را دارا می‌باشد. اما آن‌چه که در این حوزه قابل تامل به نظر می‌رسد پایین بودن میزان خدمات دریافتی توسط اعضای هیات علمی می‌باشد که در پاره‌ای موارد نظیر وضعیت فیزیکی دفتر کار، سلف سرویس، نقلیه، محل کتاب‌خانه و مرکز کامپیوتر، امید است با به اتمام رسیدن کار ساخت ساختمان جدید دانشکده مشکلات تا حد زیادی مرتفع گردد.

ارزیابی درونی گروه بهداشت عمومی نشان داد که این گروه از نظر حوزه سنجش و ارزش‌یابی در رتبه خوب قرار می‌گیرد. همین رتبه در ارزیابی درونی گروه‌های بهداشت محیط [۱۵]، گفتاردرمانی [۱۳] و بخش آموزش تئوری گروه پرستاری کودکان نیز حاصل گردیده است [۱۷]. تنها نقطه ضعف گروه در این حوزه مربوط به عدم انجام ارزش‌یابی اختصاصی از مدیر گروه می‌باشد که به آسانی قابل رفع خواهد بود.

در مطالعه حاضر، گروه در ارزیابی حوزه مدیریت و سازمان‌دهی دارای رتبه بیش از رضایت‌بخش می‌باشد. همانند این نتیجه در ارزیابی درونی گروه داخلی دانشگاه نیز حاصل گردیده است [۱۲]، در حالی که گروه زنان و زایمان [۱۴] در

نتایج ارزیابی کلی گروه بهداشت عمومی در مجموع حوزه‌ها در قالب جدول ۳ آورده شده است.

بحث و نتیجه‌گیری

سیستم‌های آموزشی در سراسر دنیا در حال انجام تغییرات ساختاری هستند تا امکان رقابت خود را در سطح جهانی افزایش دهند [۸]. در این میان، ارزش‌یابی آموزشی بهترین شاخصی است که میزان رسیدن به اهداف آموزشی را نشان می‌دهد و به تحلیل فعالیت‌های آموزشی انجام شده در سیستم دانشگاهی می‌پردازد [۹]. ارزش‌یابی که به صورت گردآوری سیستماتیک اطلاعاتی درباره مشخصه‌های یک برنامه و فعالیت‌ها و پیامدهای آن تعریف می‌شود، و هدفش قضاوت درباره آن برنامه، ارتقاء اثربخشی آن و یا تصمیم‌سازی درباره برنامه‌ریزی‌های آتی می‌باشد [۱۰]؛ قضاوتی فراهم می‌آورد که به دنبال آن می‌توان پیشنهادهایی در جهت رفع نارسایی‌های موجود در نظام آموزشی ارائه داد و به برقراری یک نظام آموزشی کارآمد پرداخت [۱۱]. مطالعه حاضر نیز در راستای تأمین همین اهداف در گروه بهداشت عمومی دانشگاه علوم پزشکی سمنان انجام گرفت.

همان‌گونه که پیش‌تر اشاره شد؛ در مطالعه حاضر، گروه در ارزیابی حوزه برنامه‌های آموزشی و حوزه رسالت و اهداف آموزشی به ترتیب، رتبه قوی و خوب را به خود اختصاص داده است که از جمله بالاترین رتبه‌های اکتسابی گروه در تمامی حوزه‌های ارزیابی می‌باشد. نتایج ارزیابی درونی گروه‌های دیگر در دانشگاه نشان می‌دهد که در گروه آموزشی داخلی و گفتاردرمانی، فرآیند آموزش "بیش از رضایت‌بخش" [۱۲، ۱۳]، در گروه آموزشی زنان و زایمان، فرآیند آموزش "خوب" [۱۴]، و در گروه آموزشی بهداشت محیط نیز، کیفیت آموزشی "خوب" برآورد گردیده است [۱۵]. در گروه مدارک پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان نیز حوزه رسالت و اهداف آموزشی، مطلوب ارزیابی شده است [۱۶]. بنابراین گروه بهداشت عمومی در مقایسه وضعیت مطلوبی را دارا می‌باشد؛ اما نیازمند توجه بیش‌تر به کیفیت

این حوزه دارای رتبه قوی و بالاتر از گروه بهداشت عمومی بوده و گروه‌های گفتاردرمانی [۱۳] و پزشکی اجتماعی [۱۹]، بهداشت محیط [۱۵]، و پرستاری کودکان [۱۷] دانشگاه به ترتیب در سطوح رضایت‌بخش، متوسط و مرزی قرار گرفته‌اند. گروه مدارک پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان در حوزه ساختار سازمانی و مدیریت، نتیجه مطلوب را کسب نموده است [۱۶]. بنابراین به نظر می‌رسد گروه بهداشت عمومی در این حوزه از وضعیت قابل قبول برخوردار می‌باشد. برخی کاستی‌های این حوزه نظیر عدم وجود برنامه‌های تشویق و تنبیه و توسعه اعضای هیات علمی و کمبود برنامه برای ارتباطات داخل و خارج گروه نیازمند اصلاح توسط خود اعضای گروه می‌باشد.

ارزیابی درونی گروه بهداشت عمومی نشان داد که این گروه از نظر حوزه دانشجویان در رتبه رضایت‌بخش قرار می‌گیرد. در همین حوزه، گروه شنوایی‌شناسی دانشگاه علوم پزشکی تهران امتیاز ۳/۴۳ از ۵ را کسب نموده که در صورت گزارش نمودن مطابق طبقه‌بندی گورمن، در رتبه بیش از رضایت‌بخش جای می‌گیرد [۱۸]. تلاش برای افزایش بومی‌گزینی دانشجویان، اقدام در جهت افزایش شرکت دانشجویان در برنامه‌ریزی‌های آموزشی، برنامه‌های فرهنگی، ورزشی و ...، ترغیب بیش‌تر دانشجویان به شرکت در فعالیت‌های پژوهشی، از جمله راهکارهای مفید بهبود وضعیت گروه در این حوزه خواهد بود.

بیش‌ترین چالش‌های پیش‌روی گروه با توجه به نتایج ارزیابی درونی، در حوزه‌های "منابع آموزشی" و "پژوهش" قرار گرفته است، چرا که گروه در این دو حوزه رتبه مرزی را کسب نموده است. در حوزه منابع و تجهیزات آموزشی، نتایج ارزیابی درونی این گروه با گروه‌های بهداشت محیط (رتبه ضعیف) [۱۵] و گفتاردرمانی (رتبه غیر رضایت‌بخش) [۱۳] دانشگاه هم‌خوانی دارد. در حالی که در گروه آموزشی داخلی [۱۲] و زنان و زایمان [۱۴]، این حوزه در رتبه خوب، و در گروه پرستاری کودکان دانشگاه نیز تجهیزات آموزشی در رتبه قوی و فضای آموزش تئوری و بالینی به ترتیب در رتبه‌های

رضایت‌بخش و بیش از رضایت‌بخش جای گرفته است [۱۷]. گروه آموزشی فیزیولوژی دانشگاه نیز در این حوزه، دارای رتبه بیش از رضایت‌بخش می‌باشد [۲۰]. اما در حوزه منابع و تجهیزات آموزشی بخش‌ها، گروه آموزشی پرستاری داخلی و جراحی دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان رتبه ضعیف را کسب نموده است [۲۱]. به نظر می‌رسد بخش مهمی از تفاوت‌های موجود میان وضعیت این حوزه در گروه بهداشت عمومی با سایر گروه‌های آموزشی در دانشگاه علوم پزشکی سمنان، ناشی از فضای فیزیکی محدود و بعضاً نامناسب آموزشی تئوری، عملی و آزمایشگاهی در دانشکده بهداشت باشد. اگرچه از نظر تجهیزات و رسانه‌های آموزشی، گروه در رتبه بیش از رضایت‌بخش قرار می‌گیرد، اما وضعیت نامناسب کتابخانه و آزمایشگاه از نظر فضای فیزیکی، امکانات سرمایشی، گرمایشی و رفاهی، و کمبود برخی منابع آموزشی نظیر اشتراک مجلات علمی، لام‌های آموزشی و ... در کل، حوزه منابع آموزشی این گروه را تضعیف نموده است.

در حوزه پژوهش، نتایج ارزیابی درونی گروه با داشتن رتبه مرزی، وضعیت نامناسبی را دارا می‌باشد؛ در حالی که ارزیابی گروه‌های داخلی [۱۲]، زنان و زایمان [۱۴] و فیزیولوژی [۲۰] دانشگاه، در این حوزه به ترتیب رتبه رضایت‌بخش و قوی را نشان داده است. گروه پرستاری داخلی و جراحی دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان نیز در ارزیابی این حوزه، رتبه بیش از رضایت‌بخش را کسب نموده است [۲۱]. به نظر می‌رسد توسعه مقاطع تحصیلی در گروه و آغاز پروژه‌ها و پایان‌نامه‌های دانشجویی در مقاطع تکمیلی یکی از مهم‌ترین راهکارهای رفع کاستی‌های گروه در این حوزه باشد. دسترسی به کارشناس و بودجه پژوهشی، ایجاد انگیزه و تشویق هر چه بیش‌تر برای انجام پروژه‌های تحقیقاتی توسط اعضای گروه، رفع موانع اجرایی تحقیقات میدانی و بهبود دسترسی همکاران به اینترنت پرسرعت در جهت جستجوی منابع پژوهشی، راهکارهای موثری هستند که تا حد زیادی قابل دسترس به نظر می‌رسند.

- ۲- تخصیص بودجه مستقل برای گروه در جهت پیش برد هر چه بهتر اهداف آموزشی و پژوهشی.
- ۳- استخدام کارشناس برای گروه در جهت تسهیل و پیگیری امور آموزشی و پژوهشی.
- ۴- اختصاص رایانه متصل به اینترنت پر سرعت به تعداد کافی برای اعضای هیات علمی گروه و مرکز کامپیوتر دانشکده.
- ۵- افزایش بومی‌گزینی دانشجویان.
- ۶- ارائه تسهیلات بیشتر به اعضای هیات علمی جهت شرکت در کنگره‌های داخلی و خارجی.
- ۷- تجهیز بیشتر آزمایشگاه با لام‌های آموزشی مناسب برای گروه.
- ۸- تجهیز بیشتر کتابخانه از لحاظ کتب مرجع، اشتراک مجلات علمی، سیستم جستجوی منابع و اینترنت و افزایش ساعات کار کتابخانه.
- ۹- تامین کارشناس متخصص به تعداد کافی جهت آزمایشگاه، کتابخانه و سمعی بصری.
- ۱۰- تجهیز واحد سمعی بصری دانشکده به تجهیزات آموزشی شنیداری.

محدودیت‌های این پژوهش:

- ۱- از آن‌جا که گروه بهداشت عمومی در دانشگاه علوم پزشکی سمنان، در زمان انجام این مطالعه، به تربیت دانشجویان در مقطع کاردانی می‌پرداخت، بنابراین، کلیه دانشجویان شاغل به تحصیل آن، یا در سال اول و یا در سال آخر تحصیل خود به سر می‌بردند و چون تعداد دانشجویان سال آخر به‌تنهایی برای مشارکت در طرح کافی به‌نظر نمی‌رسید، به‌ناچار از دانشجویان سال اول (ترم دوم) نیز جهت تکمیل فرم‌ها دعوت گردید. دانشجویان ترم دوم گروه چندان مناسبی برای ارزیابی درونی نیستند؛ زیرا مدت زمان حضور آن‌ها در دانشکده اندک بوده و شاید میزان آشنایی آن‌ها با نقاط قوت و ضعف گروه و دانشکده به قدر کفایت نباشد و این از محدودیت‌های مطالعه حاضر بود.

همان‌گونه که پیش‌تر ذکر گردید نتایج ارزیابی گروه در حوزه دانش‌آموختگان در رتبه غیر رضایت‌بخش جای گرفته است؛ در حالی که گروه شنوایی‌شناسی دانشگاه علوم پزشکی تهران در این حوزه دارای امتیاز اکتسابی ۳/۰۶ از ۵ بوده که در صورت مقایسه با رتبه‌بندی گورمن، در رده بیش از رضایت‌بخش قرار خواهد گرفت [۱۸]. این حوزه، دامنه جدیدی از فعالیت‌های گروه را مطرح می‌نماید که به تازگی آغاز شده و در تمامی گروه‌های آموزشی دانشگاه، حوزه نوپایی می‌باشد. بدیهی است که با ادامه گام برداشتن در این حیطه، به تدریج در برخی ابعاد بهبود حاصل خواهد شد (نظیر تدوین برنامه مشخص برای ارتباط با دانش‌آموختگان، استفاده از بازخوردهای آموزشی آنان و...) اما در برخی ملاک‌ها نظیر سرنوشت شغلی دانش‌آموختگان و نحوه ادامه تحصیل آنان، طبعاً پیش‌رفت به سادگی ایجاد نخواهد شد و برنامه‌ریزی ملی، استانی و یا دانشگاهی در این رابطه ضروری به نظر می‌رسد.

در نهایت، علی‌رغم آن‌که گروه بهداشت عمومی در ارزیابی درونی خود، با توجه به رده‌بندی گورمن، موفق به کسب رتبه بیش از رضایت‌بخش گردیده است، اما هنوز نیازمند تجدید نظر و تغییرات بسیاری می‌باشد که علاوه بر مواردی که اعضای گروه به آن اهتمام خواهند ورزید، توجهاتی را نیز از سوی مسئولین محترم دانشکده و دانشگاه طلب می‌نماید. اگرچه انجام مطالعات ارزیابی درونی با روش صحیح، اولین گام در ارائه یک کار ارزشمند است؛ اما یک مطالعه ارزیابی درونی که درست انجام شده باشد ولی در قفسه کتابخانه خاک بگیرد؛ بسیار کم خوانده شود؛ و حتی کم‌تر از آن درک شده یا پذیرفته شود؛ ارزش اندکی برای یک سازمان خواهد داشت [۲۲]. لذا گروه بهداشت عمومی بر اساس نتایج حاصله از این پژوهش، پیشنهادهایی را به‌شرح ذیل جهت ارتقاء کیفیت آموزشی گروه مطرح می‌نماید:

- ۱- پیگیری جهت تسریع در امر ساخت ساختمان جدید دانشکده بهداشت در جهت رفع مشکلات متعدد مربوط به فضاهای فیزیکی دانشکده.

[8] Chiung-Yao H. China's higher education excellence in the context of globalization : The world class university [dissertation] . Texas Univ; 2006. Retrieved May 20,2010, from: URL: <http://proquest.umi.com/pqdlink?did=1192197511&Fmt=2&clientId=48023&RQT>

[9] Parsa-Yekta Z, Salmaani-Barough N, Monjamed Z, Farzian-Pour F. and Eshraghian MR. Internal Evaluation in Faculty of Nursing and Midwifery, Tehran University of Medical Sciences. Hayat 2005; 11: 71-78. (Persian)

[10] Tremain B, Davis M, Joly B, Edgar M, Kushion ML. and Schmidt R. Evaluation as a critical factor of success in local public health accreditation programs. J Public Health Manag Pract 2007; 13: 404-409.

[11] Cohen L and Manion L. Research methods in education. London: Routledge Press: 1992.

[12] Musavi Sh, Bazargan A, Malek F, Malek M, Babayi M, Ghahramanfar F. and et al. Internal assessment: a process for promotion of medical education quality in department of Internal Medicine of Semnan University of Medical Sciences. Koomesh 2000; 11-18. (Persian)

[13] Saadallahi A, Bakhtiyari J, Kasbi F, Eftekhari Z, Salmani M, Zanjani MM. and et al. Internal evaluation of Speech Therapy department in Semnan University of Medical Sciences. Koomesh, 2008; 9: 179-185. (Persian)

[14] Rahbar N, Azargoon A. and Faez N. Internal evaluation of department of Obstetrics and Gynecology in Semnan University of Medical Sciences in 1381. Koomesh 2003; 5: 27-32. (Persian)

[15] Fallah SH, Mahdi-Nia S M, Ghaeni GR, Moeenian KH. and Yaghmaeian K. Internal evaluation of Environmental Health department in Semnan University of Medical Sciences. Koomesh, 2003; 5: 73-77. (Persian)

[16] Yar-Mohammadian MH. and Kalbasi A. Internal evaluation of departments in the school of Management and Medical Informatics, Isfahan University of Medical Sciences. Iran J Med Educ 2006; 6: 125-134. (Persian)

[17] Fakhri Movahedi A, and Ahadi F. Internal assessment of pediatric nursing department in Semnan University of Medical Sciences. Koomesh, 5: 47-52. (Persian)

[18] Sedaie M, Farzian-Pour F, Adel-Ghahraman M, Mohammad-Khani Gh, Fattahi J, Sarough-Farahani S. and et al. Internal evaluation of audiology department, Faculty of Rehabilitation, Tehran University of Medical Sciences, Iran. Audiology 2007; 16: 1-9. (Persian)

[19] Shahbazi A, Kamal Sh, Karimi B, Ghorbani R. and Nuri Sepehr M. Internal assessment of Social Medicine department of Semnan University of Medical Sciences. Koomesh 2003; 5: 19-25. (Persian)

[20] Rashidy-Pour A, Vafaei A, Taheriyani A, Miladi Gorji H, Safakhah HA. and Jarahi M. Internal assessment of department of Physiology, Semnan University of Medical Sciences. Koomesh 2003; 5: 79-86. (Persian)

[21] Rafiei Gh R, Khodadadi-Zadeh A, Kazemi M, Shahabi-Nejad M, Raveri A. and Bakhshi H. Internal evaluation of Medical Surgical Nursing department of Rafsanjan University of Medical Sciences. Koomesh; 5: 9-17. (Persian)

[22] Winberg A. Maximizing the contribution of internal evaluation units. Eval Program Plann 1991; 14: 167-172.

۲- برقراری ارتباط با دانش‌آموختگان سالیان گذشته و بهره‌گیری از نظرات آنان، از دشواری‌های این پژوهش بوده و عدم دسترسی به برخی از آنان (به دلیل تغییر نشانی آن‌ها) و یا عدم دریافت پاسخ از بعضی دیگر نیز از جمله محدودیت‌های این مطالعه بود.

تشکر و قدردانی

شورای ارزیابی درونی گروه بهداشت عمومی، مراتب قدردانی فراوان خود را نسبت به معاونت محترم آموزشی پژوهشی دانشگاه، ریاست و اعضای محترم مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی دانشگاه، مسئولین و کارشناسان محترم دانشکده بهداشت دامغان و کلیه دانشجویان عزیز رشته بهداشت عمومی که در اجرای این طرح پژوهشی مشارکت صمیمانه داشته‌اند، اعلام می‌دارد.

منابع

[1] Mojtabeh-zadeh R. and Mohammadi A. Health Education Ranking in Iran. Tehran: Ministry of Health; 2004. (Persian)

[2] Bazargan A. Application of educational assessment in quality improvement of higher education with emphasis on medical education. Tehran: Ministry of Health; 1996. (Persian)

[3] Bazargan A. Internal evaluation of universities and its application in continuous quality improvement of higher education. Q J Res Plann High Educ 1995; (11-12): 49-71. (Persian)

[4] Mirza-mohammadi MH. and Fooladi H. Goal setting process in internal evaluation of medical universities. Tehran: Ministry of Health; 2000. (Persian)

[5] "Internal Evaluation". Encyclopedia of Evaluation. 2004 . SAGE Publications. Retrieved October 2, 2009, from: URL: http://sage-ereference.com/evaluation/Article_n282.html.

[6] Bazargan A. From internal evaluation in medical education to national institution for quality assurance in higher education in Iran: Challenges and prospective. J Cent Med Educ Stud Develop 2009; 6: 81-8. (Persian)

[7] Keizouri AH. Hoseini MA. and Fallah-khoshknab M. The impact of internal evaluation on quality improvement in education and research. Nurs Res 2008; 3: 105-115. (Persian)

Internal evaluation of public health department of Semnan university of medical sciences

Mohamad reza Ghane pour (M.Sc), Seyed Habibolah Kavari (Ph.D), Behrad Pour- Mohammadi (M.Sc), Setareh Homami (M.Sc)*

Dept. of Public Health, Faculty of Health, Semnan University of Medical Sciences, Damghan, Iran

(Received: 13 May 2010 Accepted: 29 Aug 2010)

Introduction: Internal evaluation is a fundamental determinant to quality development in teaching departments and faculties. The purpose of this study was an internal departmental evaluation in the public health department of Semnan university of medical sciences (SUMS).

Materials and Methods: This work was performed (during 2008-2009) in department of public health of SUMS utilizing an accreditation model. The assessment covered 9 areas, namely: educational missions and objectives, management and organization, educational programs, scientific board, students, educational resources, research activities, assessment and evaluation, and graduates. Questionnaires were developed by the scientific members of the department. After collecting the data, results were categorized according to Gourman scoring scale, from unsatisfied class to very strong class, with the range of 1-5 scores.

Results: The mean scores in the 9 evaluation areas were obtained and the rankings were as below: Educational programs area was in strong ranking; educational missions and objectives, scientific board, and assessment and evaluation areas were in good ranking; management and organization area was in more than satisfied ranking; students area was in satisfied ranking; educational resources and research activities areas were in borderline ranking; and finally, the department was ranked as unsatisfied in the graduates area.

Conclusions: Results showed that by achieved mean of 3.19 in whole of the evaluation areas, the public health department has placed in "more than satisfied" class. Although the overall status is acceptable, there is a need to modify the weak points in the suboptimal areas to improve the educational quality in this department.

Keywords: Internal evaluation, Public health department, Quality development

---

* Corresponding author: Fax: +98 232 5239778; Tel: +98 232 5250914
homami_s@sem-ums.ac.ir